

іншої особи, завдавати шкоду своєму здоров'ю з метою ухилення від відбування покарання або виконання встановлених обов'язків; завдавати шкоду державному, комунальному майну, майну інших юридичних чи фізичних осіб, у тому числі майну інших засуджених, створювати загрозу заподіяння шкоди такому майну.

На практиці далеко не завжди можна довести навмисний характер скоєного засудженим порушення, а безкарність зазначених вище дій буде породжувати ще більше порушень, навіть хаос. Також пропонується не забороняти засудженим вживати нецензурні та жаргонні слова, давати і присвоювати прізвиська. А як же ст.9 КВК України «Основні обов'язки засуджених», коли засуджені зобов'язані, зокрема, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших осіб; ввічливо ставитися до персоналу, інших осіб, які відвідують установи виконання покарань, а також до інших засуджених? Чи може всім подобаються нецензурні, жаргонні слова, прізвиська? Таке враження, що у наших законодавців права рука не відає, що робить ліва, а правовий нігілізм не знає меж. А може це просто лоббі організованого криміналітету, яке сумлінно відпрацьовує гроші, отриманні злочинним шляхом? Виключення норми про заборону засудженим курити у дисциплінарних ізоляторах, карцерах, приміщеннях камерного типу (одиначних камерах) та виховних колоніях як мінімум порушує права тих, хто не курить (і куди при цьому подітись в камері?), не кажучи вже про шкоду виховному процесу неповнолітніх. В тюрмах, зокрема, штату Каліфорнія в США паління взагалі всім в'язням заборонене. Стосовно виключення норми про те, що засудженим забороняється наносити собі або іншим особам татуювання, то це прямо протирічить положенням, зокрема, ч.2 ст. 116 КВК України «Медико-санітарне забезпечення засуджених до позбавлення волі»: адміністрація колоній зобов'язана виконувати необхідні медичні вимоги, що забезпечують охорону здоров'я засуджених; засуджені до позбавлення волі зобов'язані виконувати правила особистої і загальної гігієни, вимоги санітарії. Хто буде відповідати за те, якщо під час нанесення татуювання в установі людині буде завдана непоправна шкода її здоров'ю через зараження?

Топчій В.В., доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінального права та кримінології ННІ права Національного університету ДПС України, заслужений юрист України

Правовий нігілізм як чинник порушення прав та свобод людини і громадянина та заходи його подолання в Україні

Україні та кожному громадянину потрібно чітко усвідомити, що таке явище як правовий нігілізм є значною перешкодою на шляху державно-правових та соціально-економічних реформ і належного забезпечення права та свобод людини і громадянина. Воно відтерміновує момент досягнення Україною таких

реальних явищ, як підвищення економічного благополуччя та належного рівня життя населення, зменшення рівня безробіття, вступ до Європейського союзу, так і ефемерних явищ, як створення справді правової, демократичної, соціальної висококультурної держави та громадянського суспільства.

Правова свідомість в сучасному українському суспільстві вкрай неоднорідна, інколи суперечлива, часто суттєво деформована. Великих масштабів набуває явище, яке є антиподом високої правової культури і проявляється у викривленні уявлень про цінність права, ігнорванні вимог закону та зневажливому ставленні до правових принципів і традицій [4].

Юридична наука традиційно приділяє значну увагу питанням правосвідомості і правової культури, оскільки вони мають значний вплив на формування громадянського суспільства та демократичної, соціальної, правової держави. Тенденції суспільного розвитку, соціальні процеси, що відбуваються сьогодні в Україні та інших пострадянських країнах, обумовлюють необхідність глибокого теоретичного дослідження проблеми правового нігілізму як одного з негативних явищ правової дійсності, в цілях розкриття його сутності та вирішенні шляхів його подолання.

До найяскравіших форм правового нігілізму в Україні можна віднести: порушення прав і свобод людини і громадянина, пряме та умисне порушення чинного законодавства чи масове недотримання (невиконання) його вимог, видання суперечливих нормативно-правових актів, корупція та популізм політичних лідерів, тощо.

Скакун О.Ф. визначає правовий нігілізм, як деформований стан правосвідомості особи, суспільства, групи, який характеризується усвідомленим ігноруванням вимог закону, цінності права, зневажливим ставленням до правових принципів і традицій, однак виключає злочинний намір [3, с. 486]. Інші вчені розуміють його як вияв викривленої (деформованої) правосвідомості суспільства або окремих громадян [5, с. 3]. У цілому, явище правового нігілізму визначають як зневажливе ставлення до права, його цінностей, традицій, тощо, як усвідомлене ігнорування встановлених норм та законів [2, с. 152].

Отже, сутність цього явища полягає в загальному негативному, неухважному відношенні до прав людини і громадянина, права загалом, законів, нормативного порядку, а з точки зору причин - в юридичній відсталості, правовій невихованості основної маси населення. Вважаю, що правовий нігілізм можна визначити як зневірений стан правосвідомості людини чи суспільства у силі права як регулятора суспільних відносин та гаранта свободи.

Досить часто правове розчарування настає в результаті зустрічі громадян із правовою дійсністю. Так, якщо «юридичний шлях» приводить людину в державний орган і вона нашкоджується там на бюрократичні процедури та безпідставні відмови, якщо засоби масової інформації спочатку розповідають про високі достоїнства нового закону, а потім про те, що він викривлюється, якщо громадянин звертається до суду за захистом свого дійсного або припустимого ним права і йому говорять, що судовому захисту таке право не підлягає, то саме ці «якщо», а їх перелік можна продовжувати

досить довго, і є тим середовищем, яке щоденно і повсюдно відтворює юридично-нігілістичні упередження.

Чинне законодавство повинне стримувати владу від зайвих пільг і привілеїв, від правопорушень і злочинів. Владні структури повинні діяти лише в рамках закону. Україні потрібне зрозуміле, доступне й ефективне законодавство, яке б поважалося і дотримувалося населенням. Слід наголосити, що нормативні акти повинні бути наскрізь проявлені ідеєю поваги до прав людини і громадянина, справедливого ставлення до них, а забезпечення принципу гуманізму має пронизувати всю сферу законодавчої діяльності.

Однією з причин появи є кризовий стан суспільства. Україна сьогодні переживає складний політичний, соціальний та економічний розвиток. Кризові процеси охопили широкі сфери життєдіяльності суспільства і нагромаджують розчарування, відчай населення, загрожують катастрофічними наслідками для демократичних перетворень, розбудови правової держави. Економічна та політична нестабільність, зміна ідеології та духовних цінностей, зловживання владою вищими посадовими особами держави, гальмування і не завершення реформ, і як наслідок - юридичне невігластво, відставання, правова невихованість населення, відсутність правових знань, досвіду правової діяльності та відповідних навичок, неможливість формування чіткої життєвої позиції. Крім того, антиправові погляди і стереотипи є елементом, властивістю соціальної свідомості і національної психології, особливістю культури, традицій, способу життя. Йдеться про ігнорування суспільством права, його оцінку не як базової, фундаментальної категорії, а як другорядного явища в системі людських цінностей.

Порушення прав особи, особливо таких, як право на життя, честь, гідність, житло, майно, безпеку, слабкий механізм їх правового захисту підриває віру в закон, в можливість держави забезпечити порядок і спокій у суспільстві, захистити людей від злочинних посягань. Безсилля ж права не породжує позитивного ставлення до нього з боку населення, а спричиняє лише роздратування, невдоволення і протест.

Подолання правового нігілізму в суспільстві - складне завдання, яке сприятиме розбудові правової держави, підвищенню рівня правової свідомості та культури населення, утвердженню авторитета права. М.А. Бурдоносова виділяє основні групи заходів боротьби з відповідним негативним явищем:

- заходи політичного характеру, які безпосередньо пов'язані з подоланням факторів, які перешкоджають розвитку правової держави;
- соціально-економічні заходи;
- заходи культурного, духовного, морального характеру [1, с. 57].

Вихід із правового нігілізму який зараз полонив наше суспільство вбачаю у наступних правових та активних діях:

- *підвищити рівень правосвідомості*, який би дозволив закону працювати. Поліпшення системи правової інформації;
- *забезпечення належної ролі закону в системі правових актів*, що проявляється в якості законів, стабільності та однаковою спів регулюванні суспільних відносин;

- *профілактика правопорушень, і передусім злочинів.* Це одне із основних завдань, яке покладається на органи внутрішніх справ. Необхідно проводити профілактичну роботу серед осіб, схильних до вчинення злочинів (осіб, які підлягали різного роду відповідальності, неповнолітніх з неблагополучних сімей, тощо);
- *авторитет державної влади і налагодженість механізму її дії.* Наявність розвинутої державної структури здатної забезпечити виконання права;
- *вдосконалення системи правоохоронних органів і правозастосовчої діяльності;*
- *зміцнення законності;*
- *підвищення ролі суду;*
- *повага і всілякий захист прав особистості* - це один із основних принципів демократії. Важливим є те, що всі люди повинні бути рівні в своїх правах. Нажаль, доки в нашій державі рівність всіх людей перед законом не буде виконуватись, ми не зможемо назвати Україну насправді демократичною державою;
- *освітні заходи таї правове виховання населення.* На сьогоднішній день необхідно підвищити рівень освіти в сільській місцевості, довести її, хоча б до рівня міської;
- *найшвидше проведення правової реформи.* В Україні до цих пір не прийнято ряд нормативно-правових актів, які б були адаптовані до ринкових умов, до того ж ряд законів та підзаконних актів суперечать одне одному;
- *систематична робота з підвищення професійної культури всіх суб'єктів правоохоронної системи,* що сприятиме подоланню недовіри населення до діяльності правоохоронних органів.

Отже, на основі всього дослідження можна зробити *висновок*, що явище правового нігілізму полонило майже всі сфери нашого суспільства, в країні гостро стоїть проблема його подолання. Подолання правового нігілізму потребує комплексних заходів зі стабілізації суспільства. Зрештою, всі шляхи боротьби з нігілізмом пов'язані з виходом суспільства з глибокої системної кризи соціального, економічного, політичного, духовного, етичного життя суспільства. Однак багато що залежить і від активної позиції самої особи та її протидії силам зла. Великі сподівання в контексті подолання правового нігілізму покладаються також і на нову правоохоронну політику держави, що передбачає докорінну реформу правоохоронної системи. Проте, на мою думку, саме правове виховання громадян є найголовнішим інструментом формування та підвищення рівня правової культури та свідомості, способом профілактики правопорушень і найголовнішим шляхом подолання правового нігілізму.

Список використаних джерел

1. Бурдонсова М.А. Правовий нігілізм: сутність та основні риси / М.А. Бурдонсова // Часопис Київського університету права. - 2008. - № 4. - С. 53-58.

2. Вступ до теорії правових систем / За заг. Ред.. О. В. Зайчука, Н.М. Оніщенко: Монографія. - К., 2006
3. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. - Харків, 2001.
4. Турчина О.С. Правовий нігілізм: сутність та шляхи подолання // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://intkonf.org/turchina-o-s-pravoviy-nigilizm-sutnist-ta-shlyahi-podolannya/>
5. Черней В. Правовий нігілізм як вияв викривленої правосвідомості// Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ . - 2007. - № 4.